

Mahmut Goloğlu

Halifelik

Ne idi?

Nasıl alındı?

Niçin Kaldırıldı?

Carihci
Kitabevi

Tarihçi Kitabevi Yayınları: 29
Tarihçi Kitabevi Sahibi ve Genel Yayın Yönetmeni
Necip Azakođlu

Editör : Ayşe Soyer Goloğlu
Sayfa tasarım : Nevin Azakođlu
Kapak tasarım: Tarkan Tođo

Birinci baskı: Kalite Matbaası, Ankara 1973
İkinci baskı: İstanbul, 2012

Boyutlar: 13.5 x 21 cm
Sayfa sayısı: 179

Baskı ve Cilt:
Kitap Matbaacılık Sanayi ve Ticaret Ltd. Őti.
DavutpaŐa Cad. 123 Kat 1
Topkapı / ZEYTİNBURNU - İSTANBUL
+90 (212) 482 99 10
Sertifika no: 16053

ISBN: 978-605-4534-23-4

© Yayın hakları Tarihçi Kitabevi'ne aittir.
Bu eserin bütun hakları saklıdır. Yayınevinden yazılı izin alınmadan kısmen veya tamamen alıntı yapılamaz, hiçbir Şekilde kopya edilemez, çoğaltılamaz ve yayımlanamaz.

Tarihçi Kitabevi
www.tarihcikitabevi.com

Moda Caddesi No: 104/A Moda / KADIKÖY-İSTANBUL
Tel: 0 216 418 68 86
GSM: 0 530 370 74 11
E- posta: info@tarihcikitabevi.com

“...gerçeği öğrenmek isteyen bir kuşak var bu memlekette...”

M.Goloğlu, Trabzon, 1980

Bu kitapçık Goloğlu'nun Cumhuriyetin 50.yılına armağan olarak hazırladığı üç eserden biridir. Yazar, yukarıdaki alıntıda da belirttiği gibi tarihimizde çok önemli bir aşamayı geniş bir tabana en sade şekilde anlatmayı amaçlamaktadır.

Ayşe Goloğlu

MAHMUT GOLOĞLU; (1915-1982) Trabzon eşrafından Hafız Binnaz Goloğlu Hanım ile İzmirli Kolağası Celaleddin Bey'in oğludur. Doğduğunda, babasının Sarıkamış'ta şehit düşmüş olduğu haberi gelmişti. Bir daha evlenmeyen ve hayatını iki oğlunun yetişmesine adayan annesinin soyadını almıştır.

Tarihle ilgisi çok erken yaşta başlamıştır. Trabzon Lisesi'ndeki öğrenimi sırasında Halkevi yerel tarih araştırmalarına katılmış, özellikle mezar taşı kitabelerini kaydetmiştir.

İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi'nden mezun olduktan sonra, TBMM 2. Dönem Milletvekili Rahmi Eyüboğlu'nun İstanbul Üniversitesi Felsefe Bölümü mezunu kızı Nezahat Hanım ile evlenmiştir. 1949'a dek Anadolu'da Tekel Müfettişi olarak dolaşırken yerel tarih araştırmalarını sürdürmüştür. Avukatlık stajı ve Trabzon'da çok kısa bir serbest avukatlık denemesinden sonra çok partili yönetime gönül vererek siyasete atılmış, 1950-1960 yılları arası TBMM'de milletvekilliği süresince Başkan Vekilliği dahil olmak üzere pek çok görevde bulunmuştur. Daha sonra Gümrük ve Tekel Bakanlığı'ndan emekli olmuş, siyasetten sonra sürdürdüğü tarih araştırmalarını daha akademik şekilde yönlendirerek 1976'dan 1982'de vefatına kadar Karadeniz Teknik Üniversitesi ve Trabzon İktisadi ve Ticari İlimler Akademisi'nde Devrim Tarihi profesörü olarak dersler vermiştir.

9 ciltlik Milli Mücadele ve Cumhuriyet Tarihi, Trabzon Tarihi, Anadolu'nun Milli Devleti Pontos en çok tanınan eserleridir. Atatürk hakkındaki akademik çalışmalarından dolayı Boğaziçi Üniversitesi tarafından şeref ödülüne layık görülmüştür.

Yazarın tüm eserleri:

- MİLLİ MÜCADELE TARİHİ

- 1-*Erzurum Kongresi*, Ankara 1968
- 2-*Sivas Kongresi*, Ankara 1969
- 3-*Üçüncü Meşrutiyet 1920*, Ankara 1970
- 4-*Cumhuriyete Doğru (1921-1922)*, Ankara 1971
- 5-*Türkiye Cumhuriyeti 1923*, Ankara 1971

- TÜRKİYE CUMHURİYETİ TARİHİ

- 1-*Devrimler ve Tepkileri (1924-1930)*, Ankara 1972
- 2-*Tek Partili Cumhuriyet (1931-1938)*, Ankara 1974
- 3-*Milli Şef Dönemi (1939-1945)*, Ankara 1974
- 4-*Demokrasiye Geçiş (1946-1950)*, Ankara ,1982

(İlk Baskıları “Beyaz Kitaplar” olarak tanınan yukarıdaki yapıtların, Mahmut Goloğlu’nun kızı Ayşe Goloğlu tarafından hazırlanan 2. baskılarını İş Kültür Yayınları basmaktadır. (En son olarak “Milli Şef Dönemi” Haziran 2012’de basılmıştır.)

- CUMHURİYETİN 50. YILINA ARMAĞAN

- 1-*Halifelik Ne idi? Nasıl Kaldırıldı?*, Ankara ,1973
- 2-*Atatürk İlkeleri ve Bursa Nutku*, Ankara 1973
- 3-*Pontos (Anadolu’nun Milli Devleti)*, Ankara, 1973
- 4-*Trabzon Tarihi*, Ankara 1975

- ATATÜRK ‘ÜN 100. DOĞUM YILINA ARMAĞAN

- 1-*Atatürk ve Trabzon* 1981 ,TITIA Yayını
- 2-*Milli Mücadelede Trabzon ve Mustafa Kemal Paşa*
Trabzon 1981 KTU Yayını
- 3-*Anadolu Kulübü ve Atatürk*, Ankara 1972

İÇİNDEKİLER

I.	Kısa Tarihçe	13
II.	Millî Mücadele’de Halifelik	25
III.	Sultanlığın Kaldırılması ve Halifelik	31
IV.	Vahdeddin’in Kaçışı Abdülmecid’in Halife Oluşu	43
V.	Cumhuriyet’in İlanı ve Halifelik	51
VI.	Halifeliğin Kaldırılmasına Ön Hazırlık	61
VII.	Kanun Tasarısı ve Üzerindeki Görüşmeler	69
VIII.	Adalet Bakanı Seyit Bey’in Konuşması	99
IX.	Halifeliğin Kaldırılması	153
	KAYNAKÇA	167
	EK: FETVA-YI ŞERİFE	169
	DİZİN	173

VIII. ADALET BAKANI SEYİT BEY'İN²³ KONUŞMASI

- Müsaade ederseniz, ben de Halifelik sorunu hakkında biraz açıklamada bulunayım. Sorun çok önemli olduğundan ve hatta tarihimizde, belki de bütün sosyal olaylar arasında en büyük bir devrim olduğundan bu konuda ne kadar konuşulsa yine de azdır. Onun için, sabrınızı kötüye kullanırsam beni mazur görünüz. Benden önceki konuşmacılar bu konudaki kanılarını açıkladılar. Çok güzel ve içten konuştular. Ben de sorun üzerinde yıllardan beri yaptığım araştırmalar sonucunda beliren kanımı bildirmek isterim. Nitekim geçen yıl Halifelik hakkında **Hilâfet ve Hakimiyet-i Milliye** adlı bir kitap yayımlamıştım. Dediğim gibi, İslâm tarihinde çok büyük bir devrim yapıyoruz. Diyebilirim ki, bundan

23 Mehmet Seyit (Seyyid Bey): 1873-1925. İzmir doğumludur. Medrese ve İstanbul Üniversitesi'nde Hukuk okumuş ve aynı bölümde Fıkıh öğretimi de yapmıştır. Osmanlı Meclisi Mebusanı ilk 3 Dönem ve Ankara Meclisinde 2.dönem İzmir mebusluğu, 1. İnönü Hükümeti'nde Adalet Bakanlığı yapmıştır.

daha büyük devrim olamaz. Devrimin büyüklüğündendir ki zihinler hep bu konu ile uğraşmaktadır. Yürekler kuşku ve kararsızlık içindedir. Onun için hepimizin akli ve vicdanı istiyor ki, mesele tam olarak açıklansın. Dost ve düşman ne yaptığımızı ve ne yapmak istediğimizi bilsin. Bilinçli olarak mı, bilinçsiz olarak mı yapıyoruz? Yüksek Meclis, Halifelik sorununun din ve siyaset bakımından niteliğini bilerek mi karar veriyor, yoksa bilmeyerek mi? Bu yönler tam olarak açıklığa kavuşsun. Çünkü tekrar ediyorum, sorun gerçekten çok önemlidir. İslâm dünyasında şimdiye kadar böyle bir devrim yapılmamıştır. Değil İslâmlık dünyasında, belki bütün dünyadaki devrimlerin en büyüğü, en önemlisidir. Bunun için zihinlerde, düşüncelerde şüpheler, tereddütler bulunmamak gerekir. Sorunu bilerek çözmek gerekir. Gerek din, gerekse siyaset yönünü, her yanıyla bilmemiz gereklidir. Bu yönleri bilirsek ne yapmak istediğimizi, ne yapacağımızı bilmiş oluruz.

Benim asıl amacım, sorunun dinsel yönünü, İslâmlığın Halifelik sorunu hakkındaki görüşünü açıklamaktır. Politik yönünü açıklamak amacımın dışındadır. Ben ona karışmam. Onu Yüksek Meclis halleder.

Her şeyden önce şu yönü bilginize sunarım ki Halifelik sorunu dinsel olmaktan çok, dünya ile ilgilidir. İnanç ile ilgili sorunlardan değildir. Millete ait hukuk ve kamu işlerindedir. İnançla ilgisi yoktur. Gerçi inançlara dair yazılan İslâm eserlerinde bu sorundan uzun uzadıya söz ediliyor, fakat bu, Halifelik sorunu İslâmlık inançlarından sayıldığı için değil, belki bu sorun çevresinde sonradan meydana çıkan bazı boş inançları ve çürük düşünceleri ortadan kaldırmak içindir. Bu noktayı İslâm bilginleri kitaplarında açıkça bildirirler.

Bilirsiniz ki; Asr-ı Saadet'ten sonra, İslâm dünyasında türlü fırkalar ve mezhepler meydana çıkmıştır. Onlardan biri de Şiiliktir. Şiiler de sonradan türlü kollara ve dallara ayrılmışlardır. Bunlardan bir bölümüne de **İsmailiye** denir. Bunlara **Seb'iyye**²⁴ adı da verilir. Diğer adları da **Talimiye** ve **Batınîyye**'dir. Çünkü bu topluluktan olanlar kendi Halifelerine **İmam** derler ve İmamlarının Tanrısallığına inanırlar. "İmamlar, bilim ve bilgiyi doğrudan doğruya Tanrı'dan alırlar. Tanrı İmam'a, İmam da **Hüccet**'e (delil, rehber, kılavuz), Hüccet de **Bâb**'a (evi ve kapıyı bekleyene, onun sahibi olana), Bâb da **Mümin**'e (inançlı olana) talimde bulunur (öğretir). Onun için bunlara **Talimiye** adı verilir.

Bunlarca; Kur'an'ın hem **Zahir** (açıkça görünüp anlaşılan, açıkta olan) anlamı, hem de **Bâtın** (görünmeyen ve fakat içinde var olan ve aranıp bulunan) anlamı vardır. "Amaçlanan anlam batın olan (içte bulunan) anlamdır" dedikleri için **Batınîyye** olarak da anılırlar.

Bunların inançları baştan aşağıya boş söylentilerdir. Aslında bunlar dinsizdirler. En cerbezeli ve cin fikirli başkanları ünlü Hasan Sabbah'tır. Bu adam, Doğu Selçuklularından Alparslan zamanında Kazvin yöresinde yüksek bir dağ başındaki Alamut Kalesi'ne yerleşmişti. Alparslan bununla çok uğraşmıştı.

Bugün Anadolu dağlarında tahtacılıkla, odunculukla uğraşan bazı kimseler bu Batınîyye topluluğunun artıklarındandırlar. Fakat bunlar kendi mezheplerini unutmışlardır. Bugün İran'da bulunan İmamiye Topluluğu da Mehdi'nin

24 Seb'a yedi demektir. Bunlar, On İki İmam yerine, Yedi İmam tanıdıklarından bu adı almışlardır.

varlığına inanırlar. Bunlara göre, Mehdi yaşamaktadır. Uygun bir zamanda meydana çıkacak, bütün dünyayı hak ve adaletle dolduracaktır. İşte bunlar ve bu gibi topluluklar, Halifelik Sorunu üzerindeki türlü uydurmalara inanmışlardır. Onun için Ehl-i Sünnet Uleması, inanca ait kendi kitaplarında İmamet adı altında Halifelik sorunundan söz etmişlerdir. Amaçları bu sorun çevresinde dönen uydurma söylentileri reddetmek ve ortadan kaldırmaktır. Yoksa Halifelik sorununu bir inanç sorunu olarak bildirmek değildir.

Nitekim bu din bilginleri, demin dediğim gibi, bu yönü açıkça bildirirler. Öyle değil mi? (*öyledir, doğrudur* sesleri). Bu yönler böylece bilindikten sonra, şimdi de Halifelik sorununun asıl dinsel niteliğini açıklayayım. Her şeyden önce şunu söyleyeyim ki, Halifelik demek “Hükümet” demektir. Doğrudan doğruya millet işidir. Günün gereklerine uyar. Onun içindir ki Peygamberimiz ölürken yakın dostlarına Halifelik sorununu açıklayan bir şey söylememiştir. Şiddetli ateş içinde ölmüştü. Bir aralık *“Bana kalemle kâğıt getiriniz, size bazı öğütlerde bulunmak isterim”* demişti. Bazı dostları hemen kalem kâğıt getirmek istedilerse de, Ömer engel oldu. *“Şiddetli ateşten sayıklıyor”* dedi. *“Bize Tanrı'nın Kitabı (Kur'an) yeter”* demişti. Bunun üzerine biraz gürültü oldu. Peygamber *“Gürültü etmeyin, dışarı çıkın, beni yalnız bırakın”* dedi. Ondan sonra ses çıkarılmadı. Sanırsam, o gün ya da ertesi günü öldü.

Temel din yasası olan Kur'an'a bakarsanız görürsünüz ki; Halifelik şekli hakkında yâni İslâm Halifeliği hakkında hiçbir ayet yoktur. Kur'an, ülke yönetiminde iki ana ilke gösteriyor:

Biri, bugün uygarlık dünyasında uygulanan Meşveret

DİZİN

A

Abbas 20, 70
Abbasi Halifeleri 39, 40
Abbasi Devleti 20, 21, 22
Abbasoğulları 20
Abdullah 13, 19, 21, 109, 116, 117
Abdurrahman 15, 16, 21, 36, 109, 124
Abdurrahman III 21
Abdülhamit II 24
Abdülmecid 11, 51
Adem Peygamber 14
Âdil-i Mutlak 117
Afgan Devleti 59
Ağa Han 53
Ahmet Cevdet (İkdam Gazetesi) 56
Ahmet Muhtar (Trabzon Mebusu) 162
Akdeniz 39
Ali 15, 16, 18, 19, 20, 37, 38, 40, 53, 64, 70, 78, 79, 85, 107, 108, 109, 112, 116, 117, 118, 125, 129, 138, 145, 161
Ali Rıza Bey (İstanbul Mebusu) 78
Ali Saip Bey (Urfa Mebusu) 64, 79
Ali Şuuri Bey (Balıkesir Mebusu) 129, 138

Allâme-i Uddadın 122
Altıncı Sultan Mehmet 29
Arabistan 13, 88, 111
Ashab 37, 107
Asr-ı Saadet 101, 130
Aşere 14, 15, 16, 18, 20, 109
Aşere-i Mübeşşere 14, 15, 16, 18, 109
Ayasofya Camii 22
Ayet 104

B

Bâb 101
Bağdat 22, 39, 40, 42, 44, 65, 111, 112, 119, 150
Bahr-i Ahmer 39
Bahr-i Umman 39
Basra 16, 18, 117
Batıniye 101
Baybars 22
Belh 150, 151
Bir Kasım Kararı 31, 42, 43, 63, 77, 162
Brezilya 111
Buhara 113, 150
Buhari-i Şerif 83
Burhaneddin Merginanî 143
Büyük Millet Meclisi 25, 26, 32, 39, 42, 43, 44, 45, 46, 47, 49, 51, 54, 55, 63, 66, 78,

MAHMUT GOLOĞLU

86, 89, 94, 138, 158, 166

C

Cebrail 14, 15
Cengiz 22, 40
Cengiz Han 22
Cevdet Bey (Izrap, Kütahya Me-
busu) 56, 70, 117
Cevdet Paşa 117
Cihad Fetvası 92, 127
Cuma Alayları 59
Çapanoğlu 96

D

Damat Ferit Paşa 78
Davut Peygamber 85, 105
Diyanet İşleri Başkanlığı 67, 69
Draper 149
Dürrül Muhtar 167

E

Ebubekir 14, 15, 16, 34, 35, 40,
85, 108, 119, 146, 162
Ebubekir Hazım Tepeyran
(Niğde Mebusu) 162
Ebû Cafer Mansur 118
Ebû Hanife 111
Ehl-i Salip 65
Ehl-i Sünnet 54, 55, 102, 107,
112, 114, 121, 146
Ekrem Bey (Halife Yaveri) 56, 72
Elhamra Sarayı 40
El Mütevekkil Alellâh 82
El Mütevekkil Aleyullâh 22
Emanat-ı Mukaddese 44
Emeviler 16, 19, 20, 40
Emeviler Devleti 19, 20
Emeviyeye 85

Emir Ali 53
Emir-ül Hac 145
Emir-ül Müminin 16, 38, 108
Endülüs 21, 38, 40, 111, 149,
150
Endülüs Emevileri 21
Ensar 34
Enver Paşa 166

F

Faruk 16
Fatımiler Devleti 20, 21
Fatih 45, 75, 121
Fatih Medresesi 121
Fethi Bey (Okyar) 69, 81, 84,
161, 166
Feth-il Kader 143
Fetva-yı Şerife 26, 169, 171
Fıkıh 99, 104, 119, 145
Fırat 19, 36, 37, 125
Filistin 15, 76, 92
Fransızlar 60
Fuat Köprülü 61
Fukaha 138

H

Hac 14, 88, 145
Hacer-ül Esved 14
Hadi 119
Hadis-i Sahih 110
Hadis-i Zayıf 110
Hakikiye 112
Hakimiyet-i Milliye 99
Halet Sağıroğlu (Erzurum Me-
busu) 162
Halifelik Hazinesi 58
Halifelik Makamı 32, 42

DİZİN

- Halifelik Orduları 57
Halil Hulki Efendi (Siirt Mebusu) 67, 106
Halit Bey (Kastamonu Mebusu) 87, 88, 89, 91, 95, 126, 141, 153
Hanbeli 111, 112, 113, 120
Hanefi 143
Harezmi 39
Haricîler 19
Harun-er Reşit 119
Harura 19
Harzec 34
Hasan Sabbah 101
Haşimoğulları 13, 19, 20, 108
Hatem-ül Enbiya 33
Havva 14
Haydar Rüştü (Denizli Mebusu) 18, 84
Hazreti Ali 18, 19, 20, 37, 38, 40, 109, 112, 125, 145
Hazreti Ayşe 14, 15, 124
Hazreti Ebubekir 14, 15, 16, 34, 35
Hazreti Fatıma 20
Hazreti Hafsa 16, 17
Hazreti Hasan 19, 118
Hazreti Hatice 18, 20
Hazreti Hüseyin 20
Hazreti Muhammed 13, 14, 20, 34, 124
Hazreti Osman 17, 18, 19, 37, 40, 108, 125
Hazreti Ömer 16, 17, 34, 35, 36, 40, 108, 124
Hedâye 143
Hırka-i Şerif 45
Hicaz 13, 37
Hicret 39
Hicrî Tarih 13
Hilâfet-i Suriye 112, 116
Hint Müslümanları 54
Hoca Seyyit Efendi (Adalet Bakanı) 97
Hoca Şükrü Efendi 141, 145
Horasan 151
Horasani 20, 116
Hulefa-yı Raşidin 82, 146
Husas 119
Hüccet 101
Hükümet-i Meşruta 139
Hükümet-i Mukayyede 139
Hükümet-i Mutlaka 135, 139
Hüseyin 19, 20, 29, 32, 43, 56, 70, 77, 118
Hüseyin Avni Bey 29, 32
Hüseyin Bey (Elazığ Mebusu) 77
Hüseyin Cahit (Yalçın, Tanin Gazetesi) 56
Hüseyniye 20
- ### I
- I. Dünya Savaşı 25
Irak 19, 20, 37, 38, 39, 76, 92, 111, 112, 118, 127
İbn-i Haldun 83
İbn-i Hümam 115, 130, 134, 139
İbn-i Teymiyye 113
İbrahim Peygamber 14, 104, 115
İcazet-i Lahika 133
İhsan Bey (Eryavuz, Osmaniye Mebusu) 56, 57, 58, 78
İlm-i Kelâm 126, 130
İlmühal 83

- İmam Ebubekir Razi 119
İmam-ı Şafî 105
İmamiye Topluluğu 101
İmam Muhammed 111, 119
İmam-ül Müslimin 105
İmam Yusuf 119
İmam Zeyd 118
İngilizler 149
İngiltere Krallığı 59
İnkılâb-ı Kebir 77
İran 15, 35, 39, 89, 101, 146
İsa Peygamber 14, 142
İskenderiye 130
İslâm Birliği 78
İsmail 20, 53, 70, 148
İsmailiye 20, 101
İsmayıl Hakkı Baltacıoğlu 61, 62
İsmet Paşa 53, 56, 57, 58, 61, 62, 153, 155
İspanya 21, 149
İstanbul Üniversitesi 9, 62, 99
İttihatçılar 48
İzzet Ulvi Bey (Afyon Mebusu) 81, 82
- K**
- Kabe 14
Kanal Seferi 76
Kanun-u Esasî 24
Kaşgar 39
Katolikler 23
Kaynarca 23
Kayser 35
Kerbelâ 20, 85
Kible 14
Kılıç Ali 70, 161
- Kisra 35
Kosova Meydanı 75
Kölemenlerin 22
Kudüs 14, 35
Kûfe 17, 18, 19, 20, 111
Kûhafe oğlu Ebubekir 15
Kur'an 16, 17, 18, 37, 48, 65, 85, 86, 101, 102, 103, 104, 105, 106, 110, 111, 115, 119, 123, 125, 127, 132, 135, 140, 142, 147, 149
Kur'an-ı Kerim 17
Kureş 13, 16, 19, 20, 107, 112, 114, 120, 121, 122
Kurtuluş Savaşı 25
Kuvayı Milliyeciler 26, 27, 56
Kürre-i Musattaha 149
- L**
- Latife Hanım 46, 61
Lozan 31
Lütfi Fikri (İstanbul Baro Başkanı) 51, 56, 57
- M**
- Mahmut Mehdi 118
Malikî 112
Matbaa-i Âmire 122
Mavera-ün Nehir 39
Medine 13, 14, 15, 17, 19, 37, 103, 111, 125
Medineli Evs 34
Mehdi 101, 102, 118, 119
Mehdiye 20
Mehmet Bey (Çanakkale Mebusu) 92
Mehmet Vehbi Efendi (Diyaret

DİZİN

- İşleri Bakanı) 43
Mekke 13, 14, 19, 35, 43, 111
Melikşah 39
Mesahif-i Şerife 37
Meşrutiyet 10, 25, 26, 27, 65,
139, 167
Meşveret 36, 102
Meşveret Kaidesi 102
Mevakıf 122
Mevlid-i Nebevî 163
Mısır 17, 22, 39, 40, 41, 42, 45,
82, 87, 111, 120, 126, 128,
143
Milli Mücadele 9
Minhac 112, 120
Mirac-ı Nebevî 163
Mithat Paşa 73
Mondros Mütarekesi 65
Muaviye 16, 18, 19, 37, 38, 86,
120, 145
Mudanya Mütarekesi 31
Mugni 112
Muhammed-ül Emin 33
Mustafa 10, 13, 25, 26, 28, 32,
33, 42, 44, 46, 48, 51, 55,
58, 59, 61, 66, 70, 78, 140,
162, 163
Mustafa Bey (Tokat Mebusu) 78,
162
Mustafa Kemal 10, 25, 26, 28,
32, 42, 44, 46, 48, 51, 55,
58, 59, 61, 66
Mustafa Kemal Paşa 10, 25, 26,
28, 32, 42, 44, 46, 48, 51,
55, 58, 59, 61, 66
Mustafa Reşit Paşa 140
Mutasım 22, 40
Müfit Efendi (Kırşehir Mebusu)
44, 45
Müftü-üs Sakaleyn 121
Müsellesat-ı Küreviye 149
Müşave 167
Mütareke 65
- ### N
- Namazgah 142
Navavi 112
Necef 19, 112
Necmeddin Ömer Neseфі 121
Nefs-i Zekiye 118
Nübüvvet 33, 113
- ### O
- Osman 15, 16, 17, 18, 19, 37, 40,
70, 75, 85, 108, 109, 125,
146, 163
Osmanlı 22, 23, 24, 25, 41, 42,
49, 69, 71, 72, 75, 78, 81,
90, 99, 117, 120, 135, 146,
156, 161, 162, 163, 164,
166, 170
Ömer 15, 16, 17, 34, 35, 36, 40,
85, 102, 108, 109, 121,
124, 146
- ### P
- Papa 23, 55, 142, 150
Patriklik 32
Patrona Halil 95
- ### R
- Ragıp Bey (Kütahya Mebusu)
77, 78, 81, 164, 165
Rahmi Bey (Trabzon Mebusu)

MAHMUT GOLOĞLU

- 78
Rasih Efendi 32
Rauf Bey 56, 57
Recep Bey (Kütahya Mebusu)
77, 140, 166
Refet Paşa 47
Refik (Koraltan, Konya Mebusu)
56, 70, 81, 161
Rikâp 64
Risâlet 33
Ruslar 23
- S**
- Sa'd 15, 16, 20, 109
Sadaret 72
Sadık 20, 53
Sadr-üş Şeria 113, 114, 115, 122
Sahabe 111
Sahih-i Müslim 148
Said 15
Sakarya 96, 168
Sancak-ı Şerif 45
Selçuk Hükümeti 39
Semerkant 121, 143, 150
Sevr Anlaşması 27
Seyf-ül İslâm 159
Seyhun 39
Sıffin 37
Sultan Hamit 73
Sûre 17
Süleyman Peygamber Tapınağı
14
Süleyman Sırrı Bey (Bozok Me-
busu) 96, 162, 163
Sünen-i Ebû Davut 148
Sünen-i İbn-i Mâce 148
Sünen-i Neseî 148
- Sünen-i Tirmizî 110, 147
Sünnilik 21
Şafiî 105, 111, 112, 115, 120,
122, 143
Şam 18, 19, 35, 37, 38, 39, 111,
112, 116, 117
Şeref Bey 29
Şerh-i Akaid 121
Şeyh Saffet Efendi (Urfa Mebu-
su) 84, 87
Şiiler 101, 107
Şiilik 20
Şûra 16, 109
Şükrü Efendi (Afyon Mebusu)
47, 48, 141, 145
- T**
- Tabiîn 111
Tadil-i Ulûm 113, 122
Tahire 20
Tahkimname 37
Tahsin Aynizade 61
Tahsin Bey 29
Talat Bey (Ardahan Mebusu) 80
Talha 15, 16, 109
Tefsir-i Kebir 119
Tefsir-i Keşşaf 119, 120
Teftezanî 121
Tevaif-i Melük 145
Tevarih-i Hulefâ 117
Tevhid-i Tedrisat 67, 69
Tunalı Hilmi Bey (Zonguldak
Mebusu) 82, 83, 88, 89,
90, 93, 94, 97, 128, 141
Türkiye Büyük Millet Meclisi
32, 39, 42, 44, 45, 49, 51,
54, 63, 89, 158, 166

DİZİN

U

- Ubad Kuşeyr 119
Uhud Savaşı 129
Ul-ül Emr 123
Usul-ü Fıkıh 119
Usul-ü Hadis 110
Ümeyyeoğulları 16, 19
Ümmet 106
Ümm-ül Müminin 124

V

- Vahdeddin 25, 29, 41, 42, 43, 81
Vahdettin 170
Vasif 61, 67, 89, 90, 91, 92, 93,
94, 96, 97, 161
Vasif Bey (Çınar, Manisa Mebu-
su) 67, 89, 90, 91, 92, 93,
94, 96, 97
Velayet-i Amme 130, 136
Velayet-i Hassa 136
Velayet-i Tefviz 134, 137, 138
Velayet-i Zatiye 132, 133, 134,
137
Velid (Ebüzziya, Tevhid-i Efkar
Gazetesi) 56, 86

Y

- Yahya Galip Bey (Kırşehir Me-
busu) 79, 80, 82, 83, 91,
152, 155, 164
Yavuz Hazretleri 41
Yavuz Sultan Selim 22, 45, 82
Yemen 35, 37, 82, 118, 120
Yeryüzünün Halifesi 24
Yezid 19, 20, 86
Yıldırım Bayezid 75

- Yunanlılar 88, 149
Yunan ordusu 92
Yunus Nadi Bey (Muğla mebu-
su) 47, 48
Yusuf Kemal Bey 29

Z

- Zaman-ı Saadet 35
Zeki Bey (Gümüshane Mebusu)
76, 77, 78, 79, 80, 81, 83,
90, 91, 92, 93, 94, 95, 96,
97, 126, 168
Zemzem 14
Zeydiye 118
Zeynelabidin 118
Ziyaeddin Efendi (Erzurum Me-
busu) 106
Zübeyde Hanım 46
Zübeyir 15, 16, 109